

ANDRES KARU

TEEKOND TIPPU:
MINU ESIMESED

51

Toimetanud Marin Vinkel
Kujundanud Villu Koskaru

Fotod autori erakogust
© Andres Karu ja Tänapäev, 2019

ISBN 978-9949-85-595-7
Trükitud AS Pakett trükikojas

www.tnp.ee

Ette

Esimene mõte raamatut kirjutama hakates oli, et keda kuradit see peale sõprade ja teiste mägironijate huvitama peaks. Ja kartsin, et võin sulaselgest oskamatuses päris nõmeda teose kokku sirgeldada. Ma ei tahtnud olla nagu paljud noored lauljad „Superstaari” saate eelvoorudes, kui nad tulevad ülimalt enesekindlalt oma keskpärast ja tihti ka täiesti kiretut lauluoskust näitama, sest sõber, ema või Merle naabertalust on imetledes öelnud, et kes siis veel peaks Superstaar olema, kui mitte sina. Sa oled ju nii äge!

Ma ei tahtnud olla äge ainult Merle silmis.

Mul oleks hea meel, kui te tunnete peale lugemist, et olete rohkem reisinud kui tegelikult.

Ja mulle meeldib, kui saate vahepeal naerda.

Loomulikult toetusin kirjutades faktidele.

Aga see ei keelanud mul vahel liialdada.

Ega ka mitte lõpuni välja öelda.

Või ajada segamini piiri unenägede ja tegelikkuse vahel.

Ma ei salga, et mõnda juhtumit olen üle romantiseerinud.

Kokkuvõttes loodan, et see raamat leiab oma koha kusagil reisi- kirjade ja ilukirjanduse vahepeal.

Isa Ants meie Kuressaare kodu ees 1983 pere esimese Maanteemuhuga. See auto on alles.

Minu isa Ants Siberis põlgiparvel.

Taust

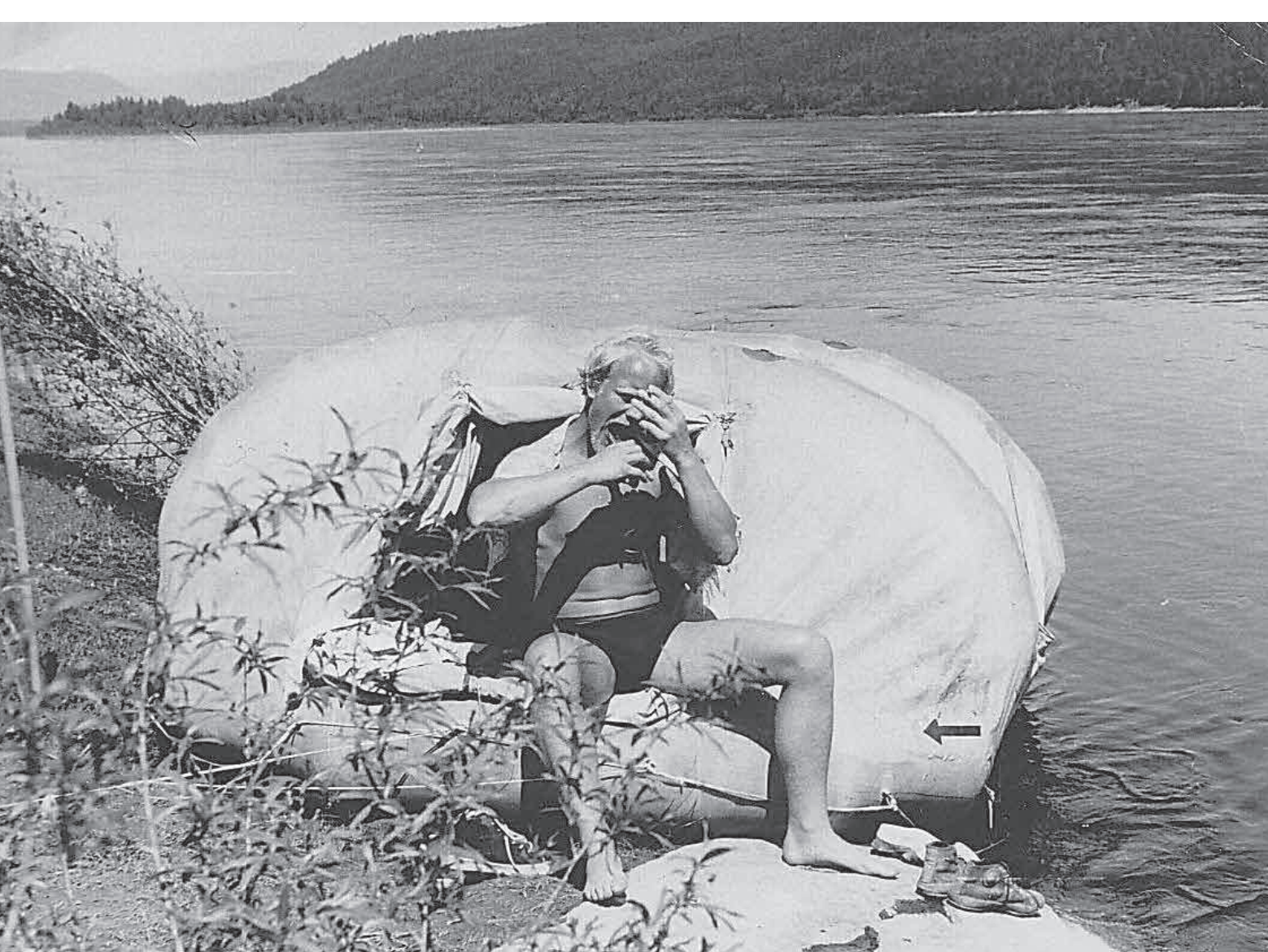
Ma sündisin Paide haiglas 5. juunil 1975. Elasin perega sellel ajal Türil, kuid kui olin aastane, siis kolisime Saaremaa pealinna. Seal lõpetasin Kuressaare I keskkooli (praegune Saaremaa Ühisgümnaasium).

Saaremaa esimeste mälestuste hulgas on mul ka need hetked, kus istusime kaks aastat vanema õe Pilviga suure toa laua taga ja isa Ants näitas meile mustvalgeid fotosid kummalistest paikadest Nõukogude Liidu äärealadelt. Ja rääkis lugusid. Aasta-aastalt läksid lood pikemaks, sest me õega saime vanemaks ja meile sai aina rohkem rääkida.

Isa oli noorena selline muretu mees, et kui Eesti NSV-sse jõudsid kuulujutud, et kusagil Siberis ja polaaraladel teenib igal alal palka 1,6-se koefitsiendiga, siis ta kohe läks. Leningradist Vorkutasse, sealt Obi läänekaldale ja üles polaarjoonele Salehadi. Ning kuidagi sattus ta Jamali poolsaarele ning sõbrunes kohalike geoloogidega. Ja varsti lendaski 5 aastaks tundrassa naftat otsima. Muudkui puurisid ennast läbi 300 m paksuse igikeltsa ja sealt veel 3100 m allapoole naftani. Muudkui liitsid neid 40 m pikkuseid torusid üksteise otsa ja jõid ning tegid pulli.

1960-ndate lõpu kohta ulmeline 400-rublane palk kestis aga seni, kuni leiti naftat. Siis kukkus palk 120 rubla peale. Ehk nad puurides mõttes kogu aeg palvetasid, et naftat ei leiaks.

Vahepeal käis Eestis ja läks jälle. Võttis suuna Magadanile, kuid lasi ennast rongis Kiire kombel paljaks varastada ning piletite

Isa tõmbab tangidega hammast välja. Või vähemalt nii ta väitis.

ostmiseks pidi vahepeal ühe koolimaja ehitusel müttama. Magadanis jätkus ta karjäär asfalditehases katlakütjana, kuid kuigi seal oli ka teisi eestlasi, kes pärast vangilaagritest vabanemist olid paikseks jäänud, liikus ta siiski edasi Tšukotka poolsaarele. Sest seal on ju kullakaevandused. Tööd sai muidugi ainult ehitajana.

Ja kui jälle Eestisse tuli, siis enam nii pikaks ära ei läinud. Tegid Jüri Kapeti matkarühma liikmena mitmeid matku. Näiteks Koola poolsaarel, kus nad sõitsid parvega alla Valge mereni või siis samamoodi Lena lisajõgedel. Käis koos minu ema Ehaga Baikali taga. Ja siis vahepeal ilma emata.

Nende jõematkade stiil oli stiilne – kaasa võeti vanaks hinnatud parvlaeva täispuhutav päästeparv ning õnged, allveepüss, jahipüss, vint. Ööbiti kaldal ja päeval lasti lihtsalt voolul ennast kanda.

Sellised lood jäid meelde ja erutasid.

Et kõik oleks selge

Ma püstitasin oma esimese mägise eesmärgi niimoodi – tahan tõusta iga loodusgeograafiliselt Euroopas asuva riigi kõrgeimasse tippu. Sest ma ausõna ei oska mägedele teisiti läheneda kui loodusgeograafiliselt. Seega on minu vaatenurga järgi Euroopas 45 riiki. Gruusia, Armeenia, Aserbaidžaan, Iisrael, Küpros ja Türgi asuvad ikkagi mujal. Eurovisioonil osalemine (ja ka Küprose Euroopa Liitu kuulumine) ei tee neist loodusgeograafiliselt Euroopa riike.

Tippudesse tõusen tavaliselt kõige turvalisemat rada mööda. Põhjuseks on see, et kuigi enamiku riskidest saab kogenud mägiironija oma käitumise ja taktikaga maandada, mängib mägedes mahasalgamatut osa ka õnn. Ja kui oled võtnud eesmärgi, mis hinnanguliselt hõlmab igal järgmisel kolmekümnel aastal kaks-kolm kuud, siis ei maksa oma õnne väga narrida, sest nagu keegi kunagi on ilusasti öelnud: „Hulljulgeid vanu alpiniste ei ole olemas.”

ALGUS
1989 või 1990

EESTI

Mulle esimene

Tipu nimi – Suur Munamägi

Kõrgus – 317 m

Asukoht – Haanja Kõrgustik

Raskusaste – väga kerge

Erivarustus – ei ole tarvis.

Parim aeg ronimiseks – aastaringselt

Populaarsus – Eesti kõrgeim mägi on kohalike hulgas väga populaarne, mis on alla 500-meetriste tippude puhul pigem haruldane.

Kellega käisin – oma põhikooli klassiga Kuressaare I kk-st (praegune Saaremaa Ühisgümnaasium)

Mäletan, et käisin Munamäel esimest korda klassiga 1989. või 1990. aastal. See polegi tähtis, millal täpselt. Tähtsam on see tunne, et näed üle kõrgete kuuskede latvade ja võid kokku lugeda, mitu kirikut on neljakümne kilomeetri raadiuses. Tundus, et olen ikka kõrgel küll, ja see oli võimas tunne. Ilma iga-suguse irooniata. Et veel kõrgemale saada, ronisin mööda lipuvarrast kaks meetrit ülespoole (kokku siis Munamäe 317 m, torni 28,7 m ja 2 m lipuvarrast). Ise olin rahul.

1991

See tunne aga, et pean kindlasti mägedega lähemalt tuttavaks saama, tekkis mul 1991. aastal, kui sattusin toona 16-aastasena õpilasmaleva preemiareisi käigus esimest korda Kaukaasiasse. Kolasime seal ringi rohkem turistide kombel ning selle reisi kohta „matk” öelda oleks suuremat sorti liialdus. Kuid mineraalvees ujumise ja Inturisti hotellis öhtustamise kõrval tehti meile ka ühepäevane retk Kaukasuse peaaheliku juurde Baksani orgu. Kui juba alt oli vaade võimas, siis õige laksu sain ikkagi hetkel, mil olime rippraudteega sõitnud üles 2800 m kõrgusele ning väikese pundiga veel paarsada meetrit ülespoole tõusnud, et pääseda „kolme kilomeetri klubisse”. No seal ei olnud enam küsimust – ümberringi võimsad noored 4000–5000-meetrised Kaukasuse peaaheliku tipud ja neist veidi eemal kogu oma lumises hiilguses ja üksinduses Venemaa kõrgeim tipp Elbrus (5642 m). Olin müüdud. Nii lihtne see oligi.

1994

NORRA

Mulle teine

Nimi – Galdhøpiggen

Kõrgus – 2469 m

Asukoht – Opplandi maakond, Lomi vald

Raskusaste – trekkimine

Erivarustus – kuna vahepeal on ka lihtsaimal rajal lumiseid lõike, siis saabas peaks olema korralik.

Parim aeg ronimiseks – juuni lõpust septembri alguseni

Populaarsus – norrakate seas äärmiselt populaarne, kuna mäele pääseb lihtsalt ligi ja tehniliselt ei ole samuti keeruline (räägin kõige populaarsemast rajast, mis algab Spiterstulenist).

Matkarühm – Agur Jõgi (rühmajuht), Rando Valt, Sirje Raassild-Valt, Marek Tamm, Kaido Laine, Erko Tamuri, Oliver Venda, Norman Lõuk, Olle Tischler, Ria Kase, Tiia Lumet, Aigi Habicht, Katrin Mugra, Krista Humal, Aivo Antsmani pruut, Aivo Antsman, Andres Karu

Minu esimene tõeline mägitatk oli 1994. aasta suvel Norras. See võimalus tekkis täiesti ootamatult umbes viis päeva enne minekut, kui vanem koolivend Agur Jõgi helistas ja teatas, et tema Norra mägedesse minevas matkapundis on üks vaba koht. Olin kiirelt nõus. Tõusime selle matka käigus Norra ning ühtlasi Põhjamaade kõrgeimale tipule Galdhøpiggenile (üleilmne

soojenemine oli Norra endise kõrgeima Glittertindi Galdhøpiggenist neli meetrit madalamaks sulatanud) ning sellest sai ühtlasi äratundmise hetk, et tahan igal aastal mingi aja mägedes mütata.

Norras sain kiiresti teada mõned matkamise põhitõed. Näiteks et raske seljakotiga ülespoole liikudes ei ole samal ajal mõtet kogu hingest „Bohemian Rhapsody't” laulda, sest muidu kaovad matkakaaslased lähima käänaku taha ja sa ei saa selle vältimiseks enne absoluutselt mitte midagi teha, kui oled koos kaaslaulja Marek Tammega seitse minutit kive suudelnud, et hingamine paika saada.

Ning veel seda, et poroloon imeb kogu vee isukalt enda sisse ja jagab seda niiskust lahkesti sinu magamiskotiga. Ja et telkimiseks sobivat kohta tuleb valida kaalutletult, sest muidu võib öiste vihmahoogude tulemusena hakata sinu telgist läbi voolama oja, no ja selle oja teele jääb loomulikult sinu ablas poroloon.

Ja et purjus peast tulenevalt võib tekkida selline julgus, et teel Tallinnast Helsingisse leiad end koos sama täis Norman Lõuguga erinevatel selgushetkedel nii laeva ninas asuvast mastist, laste pallimerest kui ka tahmase laevakorstna ülemiselt veerandilt. Õnneks väljastpoolt.

Ühtlasi sain teada, et passikontrolli läbimise asemel võib pugeda passiputka ja tulijaid tervitajatest eraldava klaasseina vahelt läbi, et oma järjekorras seisvatele sõpradele lehvitada. Ja seda kaks korda, sest rühmajuht saadab su täpselt sama teed järjekorda tagasi, et passis oleks sarnaselt teistega kinnitus sinu Soome saabumise kohta. Ning et kui Soome naispiirivalvurile kinkida pallimerest pärit kollane plastpall, siis ta ei pahanda, vaid naeratab.

Varustusest tuleks tegelikult veidike pikemalt rääkida, sest praegu saab kõiki asju poest osta, kuid üheksakümnendate esimesel poolel ei saanud või siis lihtsalt ei olnud piisavalt rahalisi vahendeid.

Seega oli minu seljakotiks legendaarne alumiiniumraamiga nõukogude Jermak, kuid mõned matkakaaslased käisid veel ka vana „paunaga”, mis kujutas endast suurt ümmargust presendist kotti, mis surus tugevasti tagantpoolt selgroole ning oli ka ebapraktiline, ebamugav ja lasi kogu pealesattunud vee kotti sisse.

Madratsist ma juba rääkisin, kuid ka magamiskott oli suvaline riidest ja vatiinist väga raske katkise lukuga moodustis. Ei igatse taga, kus iganes see praegu ka viibiks.

1994. Minu esimene arvestatav mägi – Norra kõrgeim Galdhøpiggen (2469 m). Valt, Tamm, Karu, Norman ja Tiia.

Saapad ostsin mingist esimesest kingapoest praeguses rahas umbes 16 euro eest. Olid mugavad, ei pidanud vett ja lagunesid kiiresti. Umbes sama värk oli ka riietega – kaasa võtsin sellised, mis tundusid õiged ning loodetavasti asja ära ajavad. Seega sooja jaoks villased sokid ja kampsunid, tuule ja vihma jaoks presentjope ning muidu müttamiseks oli kogu varustus puuvillane või teksast. Ükski asi ei hinganud ega olnud päris vee- või tuulekindel.

Söögiriistad loomulikult metallist ja termos oli ilusa pildiga, kuid ei hoidnud sooja.

Lühidalt moodustasid kogu varustuse asjad, mis mul juhuslikult kodus olemas olid. Rasked ja ebapraktilised. Aga sellel matkal sain ma hakkama, nagu Nõukogude Liidus kasvanud noored ikka Läänes saavad. Ainult kogu söök tuli kaasa võtta, sest ostujõudu ei olnud. Õlut ma mägede vahel näiteks juua ei saanud, sest 0,33 liitrit kohalikku II klassi kesvamärjukest maksis matkakeskuses sama palju kui minu Viljandi Kultuurikolledži ühika terve kuu rent pluss liiter salaviina Eefa poest ühikaga paralleelsest Posti tänavast.